

OvD zondag 18 oktober 2020

Verkondiging

Gemeente in de Heer Jezus Christus,

Ik begrijp het dubbelboek Ezra/Nehemia dat wij de afgelopen weken lezen in eerste instantie als het verslag van de opbouw en organisatie van een nieuwe samenleving. Voor wie mogelijk niet dagelijks dit boek openslaat, even de korte inhoud. De internationale politieke constellatie is veranderd. Het volk van God was in ballingschap weggevoerd. Zij verbleven aan de stromen van Babel en weenden. Hoe zouden ze ooit nog daar, in den vreemde en onderdrukt, het lied van de Heer kunnen zingen? Zij hingen hun lier aan de wilgen. Maar tijden veranderen en je zou kunnen zeggen dat daar twee lezingen van zijn. Het eerste boek, Ezra, heeft een beetje een buitenperspectief. Misschien wel vanwege het feit dat dit meer vanuit religieus perspectief is geschreven. Gezien vanuit de ogen van Ezra, de priester en schriftgeleerde. De priester, en misschien ook wel de dominee, bevindt zich plotseling in een andere politieke werkelijkheid. Weet misschien niet zo heel goed de achtergronden daarvan maar maakt daar dankbaar gebruik van. Hij blijft bouwen aan de religieuze inhoud en neemt kennis van het feit dat een nieuwe koning, de koning van Perzië, het volk heeft toegestaan om naar huis, naar Jeruzalem, terug te keren. Het boek Nehemia zet anders in. Dat speelt zich geheel en al af in de sfeer van de nationale en internationale politiek. Nehemia begint dan ook als wijnproever van de koning van Perzië en wordt namens hem, stadhouder van Jeruzalem.

Beide functies verschillen overigens niet zo heel veel van elkaar. Ook de rol van wijnproever was natuurlijk volkomen politiek. Nehemia was daarmee de vertrouwensman van de koning. Zoals u zult begrijpen, zeer op de hoogte van wie eventueel een en ander aan die wijn zou willen toevoegen. Daar was een tamelijk direct belang mee gemoeid. Het intrigeert mij overigens dat Nehemia in de functie van wijnproever des konings nooit in staat moet zijn geweest om koosjer te leven en zich te houden aan alle spijswetten en geboden in de Tora. We moeten hem dan ook als zeer geassimileerd voorstellen. En dat lijkt ook een belangrijk algemeen motief in het dubbelboek Ezra en Nehemia. In de tussentijd, tijdens de ballingschap, is alles verwaterd. Het volk is zijn identiteit kwijtgeraakt. Zijn centrum ook. Ik zei u al eerder dat zij het lied des Heren niet meer konden zingen. Maar er kwam ook een moment dat men dat lied niet ook niet meer kende. Ze waren eigenlijk alles kwijt. De tempel was verwoest. De koning vervangen door een onmachtige vazal van Perzië. Een marionet. De samenleving waarin zij ontwaakt waren, leek op geen enkele manier meer op de oude en vertrouwde. Alles was zoek. Alles was kwijt. En de grote vraag van dit dubbelboek is: hoe bouw je het nu weer op? Hoe organiseer je nu een nieuwe samenleving, nu eigenlijk alles weer van de grond af aan, moet worden opgebouwd? Ga je terug naar het oude, vertrouwde? Zoals het altijd al is geweest? Of probeer je iets nieuws uit? Iets wat er nog niet is geweest. Maar waarvan het goed, weldadig, en rechtvaardig is als het ervan komen zou? Hoe verken je de contouren van een nieuwe stad? Een stad naar Gods hart? Dat is de vraag. De vraag van toen. Maar, zoals ik hoop dat u dat ook een beetje aanvoelt, ook zeer de vraag van vandaag.

De bijbelboeken die om en rond het einde van de ballingschap geschreven worden, hebben veel met elkaar gemeen. Net als in het

bijbelboek Ester lijkt het er wat op alsof het joodse volk weer aan haar oorsprong, aan haar bijzondere afkomst herinnerd moet worden. Zoals Ester zich van haar bijzondere roeping en oorsprong weer bewust moet worden, zo lijkt dat ook voor Nehemia, die geseclariseerde wijnschenker, te gelden. Daar, in zijn behaaglijke ivoren toren, wordt hij door zijn achtergebleven broeders uit Jeruzalem, herinnerd aan de erbarmelijke en bedreigende omstandigheden waarin zijn volk verkeert. Een oud motief overigens, dat je zelfs op de roeping van Mozes zou kunnen terugvoeren. Door zijn zeer strategische huilpartijen in het bijzijn van de koning, weet Nehemia hem ertoe te bewegen, om zijn volk te laten gaan en te laten terugkeren naar Jeruzalem. En eenmaal daar, begint de reusachtige taak van de opbouw van een nieuwe maatschappij. Onvermoeibaar, dag en nacht, als een premier Rutte avant la lettre, zet Nehemia zich aan deze klus. Opmerkelijk is dan, en zo vind je het ook in het boek Ezra, dat er met name aan twee zaken hard gewerkt wordt: enerzijds de opbouw en herbouw van de tempel, om zo snel mogelijk de eredienst te kunnen hervatten. En anderzijds, de bouw van een muur, om de veiligheid van de samenleving die wordt bedreigd en geïntimideerd door van alles en nog wat, te garanderen.

Daar is natuurlijk van alles over te vertellen. Maar vandaag, denk ik, is met name van belang wat we er nu van herkennen. We zijn vandaag als samenleving met een enorme klus bezig. Alleen samen, om met de overheidsslogan te spreken, ongetwijfeld door een nieuwtijdse Nehemia bedacht, krijgen wij Corona onder controle. En, al doe ik er zelf helemaal aan mee, ik ben het eigenlijk wel met Rutte eens, als hij nu eens even niet bij Op1 of bij Jinek avond aan avond allerlei opinies wil, van wat wel en niet moet of effect heeft. Het moet even met een grote hamer. Er is even geen tijd voor een grote visie. En, in alle eerlijkheid, daar was het

natuurlijk nooit tijd voor. Voor een goede visie moet je naar de oogarts, nietwaar? We leggen ons leven nu even in handen van het OMT, het RIVM en dat is goed. Dat is, zogezegd, de basisveiligheid waar Nehemia gestaag aan werkt. Dat is een basisvoorwaarde. Dat is de muur die ons enigszins immuun maakt voor alles wat ons bedreigt. Maar het levert natuurlijk wel een samenleving die stuurloos, richtingloos is. Uit het lood en lamgeslagen door de situatie waarin zij verkeert. Eigenlijk heeft de situatie haar onder controle. Het is akelig stil in de stad.

En veel particulierder, veel kleiner, hebben wij onze zorgen rondom de kerk. Wat doet Corona met de kerk? We werden al kleiner en breekbaarder en misschien breekt het nu wel helemaal? Waar zijn de mensen? Komen ze ooit nog wel terug of zal het blijven met die kleine schare die zich hier verzamelt en de heel wat anomiemere online eromheen? Wordt het ooit wel zoals het was? Gaan we weer koffie drinken samen? Gewoonweg even vragen hoe het gaat met een bemoedigend wrijfje in de rug zoals ook ik het nog wel eens van u kreeg?

Maar wat mij nu in dit hoofdstuk bemoedigt, is dat zogezegd de voorwaarden voor een samenleving klaarstaan. De muren zijn gebouwd. De tempel staat klaar. Maar de priester en schriftgeleerde Ezra neemt er niet zijn intrek in. Hij keert niet terug naar het oude en het vertrouwde. Hij begint iets nieuws. Het is misschien al begonnen. Ziet u het niet? Hij laat voor zichzelf een houten stellage oprichten. Niet te vergelijken met de muren en torens rondom. En bovenal, ook weer af te breken, weg te breken. En hij begint daar een lange dag onderricht te geven in wat iedereen vergeten was. Hij leest en leert de Tora. En dat niet alleen, hij voorziet in allerlei medestanders, die het volk, man en vrouw, jong en

oud, helpen in de interpretatie totdat het voor iedereen zo helder als glas was. Het gebeurt niet in de tempel. En ook niet in de Tweede Kamer. Maar het heeft wel iets publieks. Het vindt plaats op het openbare plein, en plein public. Er ontstaat iets als het leerhuis van de gemeente dat ook altijd iets is als het leerhuis van het geweten. Er ontstaat iets nieuws, dat in niets lijkt op het oude. Maar wat zich wel heel dicht bevindt bij het welbehagen Gods. De mensen leren iets van liefde, ontferming en mededogen.

Wat natuurlijk opmerkelijk is, is dat het volk in eerste instantie huilt en weent bij het horen van de woorden van de Tora. De veronderstelling is dat het volk deze woorden al heel lang vergeten was en nu ontsteld raakt, nu het hoort hoezeer men van deze woorden was afgedwaald. Hoeveel onmenselijker de samenleving sindsdien geworden is. Hoezeer men de menselijke maat en de zachtheid die in mensen gewekt moet worden, vergeten was en genegeerd heeft. Het lijkt een beetje op die samenleving die een crisis nodig heeft om te ontdekken waar het mensen eigenlijk om te doen is: een beetje tederheid, vriendschap. De ontdekking dat we toch principieel sociale wezens zijn die helemaal niet zo goed zonder elkaar kunnen als we onszelf voorhielden. We moesten het immers zelf redden. Autonoom, onafhankelijk zijn. Zelf over leven en dood beschikken. Om nu te ontdekken wat een eenzaam karwei dat eigenlijk is. En dat levert inderdaad een schok op. Een harde les waar niet meteen een alternatief in voorhanden is. Het oude voldoet niet meer. De tempel heeft niet meteen een nieuwe functie. En ook die onzekerheid doet pijn. Doet mensen huilen. Je weet wel waar je afscheid van neemt. Bijvoorbeeld van die kerk waarin je dochter nog gedoopt is. Maar je hebt nog helemaal geen idee wat ervoor in de plaats moet

komen. Dat maakt onzeker. Angstig. En dan is er ook nog die samenleving waarvan je eigenlijk geen idee hebt hoe dat moet aflopen.

Maar Nehemia en zijn priesters brengen er iets tegenin. Zij zeggen iets als; 'Houd moed! Hou vol! Heb lief! Tegenover het zeer begrijpelijke verdriet en de tranen zeggen zij: 'Vier feest! Want dit is de heilige dag des Heren!' In het leerhuis van de gemeente werd iets gehoord van de liefde en de vrede die alle verstand te boven gaat. En waarop je dus kan vertrouwen dat dat ook wel weer nieuwe vormen krijgt. En dat wordt dus ook geboden. Al lerende ontdekt men, herontdekt men, het feest van loofhutten. Niet dat dit nooit gevierd werd: het valt slecht aan te nemen dat het volk daar sinds de tijd van Jozua mee opgehouden is, ook in den vreemde, in de ballingschap. Maar men geeft dit feest een nieuwe betekenis. Je zult een tijd lang wonen in een hutje, in een bouwsel met een open dak. Om te weten, om je te realiseren, dat je bestaan, dat je toekomst fundamenteel open ligt. Omdat we nog niet zijn waar we moeten wezen. En dat je je dat misschien wel juist moet realiseren als je denkt dat je er bent. Als je denkt dat de stad af is, met veel veiligheid en een glanzend nieuwe tempel. Dan moet je er misschien maar niet je intrek in nemen. Maar het doen met een wankel houten schotje, zoals dat tot op de dag van vandaag in elke sjoel staat. Om de woorden te spellen, het er met elkaar in alle felheid in verbondenheid over te hebben om uiteindelijk met die rol aan de rol, aan het dansen te gaan. Omdat er zoveel vreugde in zit. Zoveel belofte. Zoveel toekomst. Zoveel hoop en perspectief. Volgend jaar in Jeruzalem! En als het even tegenzit, het jaar daarop! Waarom niet? Met dat perspectief houd je een lockdown wel even vol.

Met een hondje kom je nog eens ergens. Ik liep op de Gerrit van der Veenstraat. Het was stil in de stad. Alsof niemand zich meer buiten waagde. Mijn aandacht werd getrokken door een fel verlicht raam waarachter ik mannen hoorde zingen. Onwillekeurig keek ik naar binnen. Onder een baldakijn werd gedanst en gezongen. Ach ja, dacht ik, het is deze week sukkot. Het loofhuttenfeest. En weldra zal het simchat Tora zijn. De vreugde der wet. En dan wordt weer gedanst. Even viel veel samen. Ik liep op de Gerrit van der Veenstraat. Wist hoe die straat vroeger heette en wat daar gebeurd was. Ontdekte dat daar nog altijd, de Allerhoogste zij dank, joodse gezinnen woonden. Die vrolijk waren en niet huilden. Er was even geen enkele vorm van lockdown denkbaar die mijn innige vreugde nu nog kon verduisteren.

Amen.